

Лідія ЧЕРЧАТА

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської та німецької
філології*

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, Полтава,
Україна*

orcid.org/0000-0002-4335-3282

**ГУМАНІТАРИСТИКА В
МІЖКУЛЬТУРНІЙ ВЗАЄМОДІЇ:
ВАЖЛИВІСТЬ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНОМОВНОГО
АКАДЕМІЧНОГО ДИСКУРСУ**

Сучасний світ постійно постає перед викликами глобалізації, до основних характеристик сьогодення варто уналежнити пошук зв'язків між культурними зв'язками і незаперечною потребою ефективної міжкультурної взаємодії. У цьому контексті гуманітаристика, як галузь, що вивчає людські цінності, культуру та мислення, відіграє ключову роль у формуванні взаєморозуміння між народами, а академічний дискурс, особіно іноземномовний та необхідність навчання студентів закладів вищої освіти іноземномовного академічного дискурсу перетворюється не тільки на інструмент обміну науковими знаннями, але й на важливий засіб культурного діалогу.

Особливого значення у цій площині набуває осмислення поняття «дискурс», яке є центральним для сучасної лінгвістики та міжкультурної комунікації. Теоретичні засади означеного питання чи окремі його аспекти неодноразово ставали об'єктом зацікавлень вітчизняних і закордонних науковців (В. Андрущенко, Ф. Бацевич, Л. Безугла, А. Белова, Є. Бондаренко, А. Буднік, А. Єрмоленко, П. Донець, К. Кусько, М. Кухта, В. Лісовий, А. Павленко, О. Селіванова, G. Cook, T. van Dijk, R. Patterson, P. Thompson, – роботи яких були націлені на дослідження природи дискурсу як такого; та Т. Варенко, К. Гохман, Л. Король, Л. Ряхих, Н. Сушкова, С. Шепітько, предметом наукових розвідок яких був саме академічний дискурс, або аналіз критеріїв його межовання із науковим).

Дискурс – це складний, динамічний і багатовимірний феномен сучасної культури, що формується там, де є необхідність в обговоренні. Відомий український учений у галузі комунікативної лінгвістики і філософії мови Ф. Бацевич досить розлого описує концепт «дискурс», репрезентуючи його як окремий тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах певного каналу спілкування, та регулюючись стратегіями і тактиками учасників, тематикою спілкування, має за результат формування різноманітних мовленнєвих жанрів (Ф. Бацевич, 2004, с. 138).

Сам по собі академічний дискурс часто порівнюють із науковою, професійною, освітньою сферами, в яких (окрім рідної) домінує англійська мова. Прикметно, що глобальна комунікація в межах передавання інформації засобами англійської мови почасти відрізняється від тих національних традицій академічного дискурсу, які визначаються і діють за дещо іншими соціальними та дискурсивними нормами (Л. Черчата, 2021, с. 117).

Академічний дискурс тлумачать як нормативно організовану мовленнєву взаємодію, що має як лінгвальний, так і позалінгвальний плани, що використовує певну систему професійно орієнтованих знаків, враховує статусно-рольові характеристики основних учасників спілкування (вчених як дослідників і / або викладачів, а також студентів в сфері

університетської освіти) та інтерпретується як культурно маркована система комунікації; як своєрідна контекстуалізована мова, яку академічна спільнота (студенти, науковці, професорсько-викладацький склад, аспіранти, здобувачі та інші представники науково-освітніх кіл) використовує для спілкування та обміну інформацією в межах різних видів діяльності закладів вищої освіти, і яка характеризується своєю специфічною терміносистемою, поняттєвим апаратом і стилістичними формулами (Т. Варенко, 2013, с. 42–43).

Вивчення іноземномовного академічного дискурсу допомагає українським дослідникам інтегруватися в міжнародну наукову спільноту. Спостережено, що здатність ефективно спілкуватися іноземною мовою в академічному середовищі уможливує подолання науковцями як мовних, так і культурних бар'єрів. Так, Дженніфер Дженкінс, говорячи про англійську мову як глобальну, зазначає, що нею зараз послуговуються не тільки носії мови, а й представники інших національностей, для яких вона є іноземною, адаптуючи її до своїх потреб і норм, залежно від різних культурних та мовних контекстів. Ефективне використання глобальної англійської мови знижує бар'єри між науковими спільнотами різних країн та стимулює обмін знаннями (Jenkins, 2014, с. 25; с. 54). Тому слушною, на нашу думку, можна вважати тезу про те, що оволодіння іноземномовним академічним дискурсом сприяє формуванню нових підходів до спілкування побіжно створюючи умови для пошуку спільних рішень глобальних проблем та обміну ідеями, які можуть змінювати суспільства. Інакше кажучи, розуміння специфіки комунікації в різних культурних контекстах є надзвичайно важливим у світі, де наука і культура між собою нерозривно пов'язані.

Англійська мова в академічному середовищі – це гнучка система, яка враховує міжкультурну взаємодію, сприяє формуванню критичного мислення особистості, розумінню міжкультурної етики. Зауважимо, що опанування тонкощів іноземномовного академічного дискурсу в цілому передбачає не лише знання мови, але й усвідомлення культурних відмінностей, які впливають на спілкування. Як підкреслює Герт Хофстеде, «міжкультурне розуміння потребує знання культурного контексту, який визначає сприйняття і поведінку людей» (Hofstede, 2010). Міжкультурна етика ґрунтується на повазі до різноманітності та уникненні стереотипів, що є важливим для ефективної комунікації у глобалізованому світі. Уміння висловлюватися іноземною мовою проявляючи повагу до інших культур, забезпечує не лише професійний успіх окремої особистості, але й употужнює міжнародний імідж країни у світі.

Наразі українські університети активно залучають студентів і викладачів до участі у міжнародних програмах та різноманітних академічних заходах. Примітно, що володіння академічним дискурсом англійською або іншими іноземними мовами сприяє не лише ефективній презентації досягнень української науки, а й впровадженню провідних світових практик в Україні. Це відкриває доступ до ресурсів, які раніше були недосяжними, забезпечує можливість співпраці з іноземними науковими установами та встановлення професійних зв'язків із закордонними колегами, участь вітчизняних дослідників у глобальних проєктах та дискусіях на міжнародних конференціях, публікації результатів наукових набутків у впливових наукових виданнях.

Отже, навчання іноземномовного академічного дискурсу одночасно є і важливим завданням, і необхідним кроком в контексті міжкультурної взаємодії. Воно відкриває нові можливості для розвитку науки, культури та суспільства в цілому, сприяючи створенню гармонійного світу, де кожен голос є важливим. Своєю чергою, оволодіння цим видом дискурсу стає невід'ємною складовою професійної діяльності в умовах, де гуманітаристика відіграє провідну роль у побудові культурного діалогу й утвердженні людських цінностей.

Література

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. Київ : Академія, 2004. 344 с.
Варенко Т. К. Особливості академічного дискурсу в англійській та українській мовах (на базі контексту веб-сайтів ВНЗ України та англomовних країн). *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». 2013. Вип. 38. С. 159–162.

Черчата Л. М. Англійськомовний академічний дискурс: дистинктивні ознаки та жанрове розмаїття. *Наукові ракурси* : зб. наук. пр. / за ред. Король Л. Л., Черчатою Л. М. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. Вип. 3. 221 с. С. 116–128.

Jenkins J. *Global Englishes: A Resource Book for Students*. London; New York :Routledge. 2014. 296 p. URL : https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781000031355_A38997878/preview-9781000031355_A38997878.pdf.

Hofstede G., Hofstede G. J., Minkov M. *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. Third Edition. London : McGraw-Hill, 2010. 576 p. URL : <https://archive.org/details/g.-hofstede-g.-j.-hofstede-m.-minkov-cultures-and-organizations-software-of-the-/page/n1/mode/2up>.

HUMANITIES IN INTERCULTURAL INTERACTION: THE IMPORTANCE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE ACADEMIC DISCOURSE

Lidiia CHERCHATA

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English and German Philology
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4335-3282*

The modern world is constantly facing the challenges of globalisation, and the main characteristics of the present day include the revival of intercultural relations and the undeniable need for effective intercultural interaction. In this context, the humanities, as a field that studies human values, culture and thinking, plays a key role in building mutual understanding between peoples, and academic discourse, especially foreign language discourse and the need to teach students of higher education institutions reading and writing in foreign languages, is turning into not only a tool for the exchange of scientific knowledge, but also an important means of cultural dialogue.

Of particular importance in this regard is the understanding of the concept of ‘discourse’, which is central to modern linguistics and intercultural communication.

The theoretical foundations of this issue or its individual aspects have repeatedly become the object of interest of domestic and foreign scholars (V. Andrushchenko, F. Batsevych, L. Bezuhla, A. Belova, Y. Bondarenko, A. Budnik, A. Yermolenko, P. Donets, K. Kusko, M. Kukhta, V. Lisovyi, A. Pavlenko, O. Selivanova, G. Cook, T. van Dijk, R. Patterson, P. Thompson, whose works were aimed at studying the nature of discourse as such; and T. Varenko, K. Hohman, L. Korol, L. Riabykh, N. Sushkova, S. Shepitko, whose research was focused on academic discourse or analysis of the criteria for its bordering with scientific discourse).

Discourse is a complex, dynamic and multidimensional phenomenon of contemporary culture that is formed wherever there is a need for discussion. A well-known Ukrainian scientist in the field of communicative linguistics and philosophy of language F. Batsevych describes the concept of ‘discourse’ in a rather extensive way, presenting it as a separate type of communicative activity, an interactive phenomenon, a speech stream that has different forms of expression (oral, written, paralinguistic), takes place within a certain communication channel, and, being regulated by the strategies and tactics of the participants, the topic of communication, results in the formation of various speech genres (Batsevych, 2004, p. 138).

Academic discourse itself is often compared to the scientific, professional, and educational spheres in which English dominates (in addition to the mother tongue). It is noteworthy that global communication within the framework of information transmission through the medium of English is partly different from those national traditions of academic discourse that are defined and operate according to somewhat different social and discursive norms (Cherchata, 2021, p. 117).

Academic discourse is interpreted as a normatively organised speech interaction that has both linguistic and extra-linguistic plans, uses a certain system of professionally oriented signs, takes into

account the status and role characteristics of the main participants in communication (scientists as researchers and/or teachers, as well as students in the field of university education) and is interpreted as a culturally marked system of communication; as a kind of contextualised language that the academic community (students, researchers, and teaching staff, postgraduate students, applicants and other representatives of scientific and educational circles) is used for communication and information exchange within various activities of higher education institutions, and is characterised by its specific terminology, conceptual apparatus and stylistic formulae (Varenko, 2013, pp. 42–43).

Studying foreign language academic discourse helps Ukrainian researchers integrate into the international scientific community. It has been observed that the ability to communicate effectively in a foreign language in the academic environment makes it possible for researchers to overcome both language and cultural barriers. For example, Jennifer Jenkins, speaking of English as a global language, notes that it is now used not only by native speakers, but also by representatives of other nationalities for whom it is a foreign language, adapting it to their needs and norms, depending on different cultural and linguistic contexts. Effective use of global English reduces barriers between scientific communities of different countries and stimulates knowledge exchange (Jenkins, 2014, p. 25; p. 54).

Therefore, in our opinion, it is reasonable to assume that mastering foreign language academic discourse contributes to the formation of new approaches to communication, while creating conditions for finding common solutions to global problems and exchanging ideas that can change societies. In other words, understanding the specifics of communication in different cultural contexts is extremely important in a world where science and culture are inextricably linked.

English in the academic environment is a flexible system that takes into account intercultural interaction, promotes the formation of critical thinking of the individual, and understanding of intercultural ethics. It should be noted that mastering the subtleties of foreign language academic discourse in general involves not only knowledge of the language, but also awareness of cultural differences that affect communication. As Gert Hofstede emphasises, ‘intercultural understanding requires knowledge of the cultural context that determines people’s perceptions and behaviour’ (Hofstede, 2010). Intercultural ethics is based on respect for diversity and avoidance of stereotypes, which is essential for effective communication in a globalised world. The ability to express himself/herself in a foreign language with respect for other cultures ensures not only the professional success of an individual, but also enhances the international image of a country in the world.

Currently, Ukrainian universities are actively engaging students and faculty in international programmes and various academic events. It is noteworthy that proficiency in academic discourse in English or other foreign languages contributes not only to the effective presentation of the achievements of Ukrainian science, but also to the implementation of leading international practices in Ukraine. This opens up access to resources that were previously unavailable, provides an opportunity to cooperate with foreign scientific institutions and establish professional ties with foreign colleagues, participation of domestic researchers in global projects and discussions at international conferences, and publication of research results in influential scientific journals.

Thus, teaching foreign language academic discourse is both an important task and a necessary step in the context of intercultural interaction. It opens up new opportunities for the development of science, culture and society as a whole, contributing to the creation of a harmonious world where every voice is important. In turn, mastery of this type of discourse becomes an integral part of professional activity in an environment where the humanities play a leading role in building cultural dialogue and affirming human values.

References

Batsevych F. S. *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* : pidruch. Kyiv : Akademiia, 2004. 344 s. Varenko T. K. *Osoblyvosti akademichnoho dyskursu v anhliiskii ta ukraïnskii movakh* (na bazi kontekstu veb-saitiv VNZ Ukrainy ta anhlo-movnykh krain). *Naukovi zapysky. Serii «Filolohichna»*. Ostroh : Vyd-vo nats. un-tu «Ostrozka akademiia». 2013. Vyp. 38. S. 159–162.

Cherchata L. M. Anhliiskomovnyi akademichnyi diskurs: dystynktyvni oznaky ta zhanrove rozmaittia. Naukovi rakursy : zb. nauk. pr. / za red. Korol L. L., Cherchatoi L. M. Poltava : PNPU imeni V. H. Korolenka, 2021. Vyp. 3. 221 s. S. 116–128.

Jenkins J. Global Englishes: A Resource Book for Students. London; New York :Routledge. 2014. 296 p. URL : https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781000031355_A38997878/preview-9781000031355_A38997878.pdf.

Hofstede G., Hofstede G. J., Minkov M. Cultures and Organizations: Software of the Mind. Third Edition. London : McGraw-Hill, 2010. 576 p. URL : <https://archive.org/details/g.-hofstede-g.-j.-hofstede-m.-minkov-cultures-and-organizations-software-of-the-/page/n1/mode/2up>.